

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ГАРАНТІЙ

Калинюк Степан Степанович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Ми, народи Об'єднаних Націй,
сповнені рішучості позбавити прийдешні покоління
від нещастя війни, яка двічі в нашому житті
принесла людству невимовне горе....
і заради цих цілей виявляти терпимість
і жити разом, у мирі один з одним, як добрі сусіди,
і об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру й безпеки
/Прембула Статуту ООН/

Міжнародна безпека і правопорядок – це головна соціальна цінність сучасного міжнародного співтовариства. Питання утвердження та гарантування міжнародного миру та безпеки є основним завданням міжнародного права, яке сьогодні, в умовах повномаштабного військового вторгнення росії в Україну стало як ніколи актуальним для всього суспільства.

Основи міжнародного правопорядку, миру і безпеки закладено в Статуті ООН¹. Подальшого розвитку дане питання отримало в Концепції всеосяжної міжнародної безпеки, закріпленій в резолюціях Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 1986 р. і 7 грудня 1987 р. «Про створення всеосяжної системи міжнародного миру і безпеки», а також – резолюції від 7 грудня 1988 р. «Всеосяжний підхід до зміцнення міжнародного миру й безпеки відповідно до Статуту ООН». Метою даних концепцій є забезпечення такої організації міжнародних відносин, яка б сприяла встановленню стійкого, безпечного й ненасильницького миру.

Питання вивчення основ міжнародного правопорядку і безпеки значну увагу приділяють багато вчених-правників як міжнародного, так і національного права. Зокрема, дане питання досліджується у працях В.Ф. Антипенка, М.О. Баймуратова, О.Л. Копиленка, В.В. Лемака, А.П. Мовчана, Ю.В. Чайковського тощо. Разом з тим, на нашу думку, сьогодні необхідно не просто вдосконалювати існуючу модель

¹ Статут ООН. UN Charter_Ukrainian.pdf

міжнародного правопорядку і безпеки, а докорінно її реформувати, створюючи по суті нову, дієву систему міжнародної безпеки.

Як вже зазначалося, питання гарантування міжнародної безпеки після 24 лютого 2022 року постало з неабиякою актуальністю. Але хіба досі міжнародне право справлялося з даним завданням? Здається що ні... Адже тільки за офіційною статистикою у період з 1945 по 2003 рр. у світі було зафіксовано більше 470 воєнних конфліктів, через які загинуло більше 30 млн². А станом на 2015 рік ці показники зросли до понад 600 збройних конфліктів міжнародного характеру та 35 млн їх жертв.

Ключова роль у гарантуванні міжнародного правопорядку і безпеки на сьогодні відводиться ООН та її Раді Безпеки.

За часи свого існування ООН та її Радбезу досить часто вдавалося «розряджати» напружені ситуації, сприяти нормалізації відносин між державами і відновлювати зупинені переговорні процеси. Вони на сьогодні є важливим елементом міжнародного механізму консолідації та підтримання миру, виконуючи функції світової превентивної дипломатії.

Однак, якщо незважаючи на це, збройний конфлікт розпочинався, дані інституції не мають достатнього впливу та повноважень, щоб швидко його зупинити. На цьому тлі питання найбільш разючими є дії російської федерації, що порушують міжнародний правопорядок, мир і безпеку. Ще починаючи з кінця 20-го століття дана держава-агресор системно порушує норми міжнародного права. Це війни в Чечні 1996 та 1999 років, Грузії 2006 та 2008 років і звичайно, що війни в Україні – анексія Криму і конфлікт на Донбасі 2014, а також повномасштабне вторгнення 2022 років.

Як бачимо, дана країна-агресор послідовно, впродовж довгих років грубо порушує засадничі принципи міжнародного права, а світ в той час окрім занепокоєння та осуду не вдається до рішучіших дій. Така інертність світової спільноти і в першу чергу ООН та її Ради безпеки, призвела до того, що росія відчула всюдозволеність та рік тому здійснила безпрецедентне військове вторгнення в іншу суверенну, незалежну державу, якою нажалі для нас виявилася Україна.

Генеральна Асамблея ООН у своїй резолюції від 2 березня 2022 року засудила дії росії та назвала їх агресією проти України³, а Міжнародний суд ООН 16 березня 2022 року⁴ зобов'язав росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року воєнні дії в Україні. Проте,

² Омелян Тарнавський Нігілізм Міжнародного Права в Умовах Російсько-Української Війни | VoxUkraine / [Електронний ресурс].

³ Текст рішення ООН про агресію РФ проти України. Коментований переклад | Європейська правда (eurointegration.com.ua).

⁴ Історичне рішення Міжнародного суду ООН (повний текст) :: Світ :: Інтент :: Регіональна мережа якісної журналістики (intent.press).

це агресора не зупинило, і тільки підтвердило наше твердження про те, що дієвість принципів міжнародного права на сьогодні є дуже сумнівною.

На сьогодні вбачається доцільним змінити процедуру членства країн в Радбезі ООН та права їх голосу і вето. Слід закріпити положення про те, що держава яка є учасником міжнародного збройного конфлікту позбавляється при голосуванні по ньому права як голосу, так і вето. При чому, мова йде про всіх держав-учасників конфлікту, незалежно від того чи це держава агресор, чи потерпіла-держава. Адже і в одному, і в іншому випадку, така країна є зацікавленою стороною конфлікту. Тому пропонується автоматичне позбавлення права держави-учасника збройного конфлікту права на участь у прийнятті рішень щодо нього.

Другим напрямком вдосконалення сучасного механізму забезпечення міжнародної безпеки є зміна реформування структури Радбезу ООН. Про цю необхідність впродовж останнього десятиріччя говорять всі (починаючи від науковців в університетах і закінчуючи Генеральним секретарем ООН). Так на 73-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН, Генсек А. Гутерреш висловив думку про необхідність реформування Ради Безпеки Організації, що стане важливим внеском у триваючі в ООН широкомасштабні зміни⁵.

Реформування Радбезу ООН вбачається в кількох напрямках. Перша група питань пов'язана з реформуванням членського складу Ради Безпеки та процедурою прийняття (ветування) його рішень. Так, пропонується збільшенням як загальної кількості членів Радбезу до 24–30 країн (сьогодні 15), так і кількості постійних членів, які одноособово володіють правом вето.

Друга група питань стосується забезпечення дієвого механізму реалізації резолюцій Радою Безпеки. Адже, ООН, це не військово-політичний блок, він не має у своєму розпорядженні збройних сил. Тому доцільно було б визначити чітку кількість військової техніки та солдат, які повинні надавати члени Радбезу у розпорядження організації при виникненні міжнародного збройного конфлікту, для його припинення (так званий «миротворчий контингент»). Як зазначалося вище, держави-учасники такого конфлікту, на час його існування, призупиняють свою участь в організації, в тому числі не надаючи у розпорядження Радбезу свої війська.

Така модель забезпечення міжнародного правопорядку, миру і безпеки дасть змогу швидко досягнути основну мету ООН – припинити збройний конфлікт, припинити кровопролиття, запобігти жертвам та руйнуванням. А вже після цього, з'явиться можливість набагато простіше

⁵ Україна виступає за реформування Ради Безпеки ООН – Глава держави | Дніпропетровська обласна державна адміністрація (dp.gov.ua)

та швидше встановлювати винних у розв'язанні збройного конфлікту, проводити міжнародні розслідування та слухання справ про притягнення винних на трибуналах.

Звичайно, що підняті нами напрямки реформування системи гарантії міжнародного правопорядку не є вичерпними і навіть впровадження їх та інших реформ, не забезпечить повну відсутність збройної агресії. Однак, навіть маленькі кроки у напрямку посилення дієвості принципів міжнародного права – це великі кроки до миру у суспільстві. Кожне врятоване, в результаті уникнення чи швидкого припинення конфлікту, людське життя – це вже перемога правопорядку, крок до утвердження верховенства права.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-8>

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУТУ ООН НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Калько Анна Іванівна

*студентка III-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: **Рошканюк Вадим Михайлович**
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

«Об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру й безпеки», – одна із цілей Організації Об'єднаних Націй, закріплена у преамбулі Статуту ООН, яка дала надію на мирне життя, взаємодію та процвітання. Україна є однією із держав-учасниць Організації Об'єднаних Націй, як така, що активно сприяла імплементації положень Статуту, а також похідних від нього конвенцій, пактів в національне законодавство. Наша держава брала участь у миротворчих місіях ООН, зокрема Збройні сили України брали і беруть участь у миротворчих операціях в Ліберії, Грузії, Косово, Іраку, Молдові та інших країнах, що є вагомим прикладом сприяння до миру та колективної безпеки, на якій базується діяльність Організації Об'єднаних Націй. Та питання полягає в тому, що має взамін Україна, коли порушено суверенітет, територіальну цілісність та національну безпеку через нахабне